

В. О. СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО ПСИХОЛОГІЧНУ ПІДТРИМКУ ПЕДАГОГІЧНО ЗАНЕДБАНИХ ДІТЕЙ

Серед педагогічної громадськості ствердилась думка про В. Сухомлинського як талановитого педагога, знавця й ініціатора впровадження психологічних знань у шкільну практику. Особливо багато уваги він приділяв педагогічно занедбаним дітям. Ось як Василь Олександрович, наприклад, характеризує дітей з інертним типом нервової діяльності: «...в однієї дитини потік думок тече бурхливо, стрімко, народжуючи все нові образи, у іншої – як широка, повноводна, могутня, таємнича в своїх глибинах, але повільна річка. Навіть непомітно, чи є у цієї річки течія, але вона сильна і нестримна, її не повернути у нове русло, тоді як швидкий, легкий, стрімкий потік думки інших дітей можна ніби перегородити, і він відразу ж спрямується в обхід» [3, т. 3, с. 46].

Далі В. Сухомлинський розвиває думку, звертаючись до питання про індивідуальний підхід вчителя до таких дітей: «...такі мовчазні тугодуми ой як страждають на уроках. Вчителеві хочеться, щоб учень швидше відповів на питання, йому мало діла до того, як мислить дитина, йому візьми і дай відповідь та отримуй оцінку. Йому і не до тям, що неможливо прискорити течію повільної, але могутньої річки. Нехай вона тече відповідно до своєї природи, її води обов'язково досягнуть наміченого рубежу, але не поспішайте, будь ласка, не нервуйте, не хльоскайте могутню річку березовою різкою оцінки – нічого не допоможе» [3, т. 3, с. 47].

Стосовно слаборозвинених дітей В. Сухомлинський підкреслював: «Вчити і виховувати таких дітей треба у масовій загальноосвітній школі: створювати для них якісь спеціальні навчальні заклади немає потреби. Ці діти не є потворними, а найкрихітші, найніжніші квіти в безмежно різноманітному квітнику людства» [3, т. 1, с. 92–93]. Ця ідея згодом лягла в основу класів вирівнювання, як одного з найважливіших елементів диференційованого навчання. І сьогодні у тих школах, в яких до розв'язання цієї проблеми ставляться з належною відповідальністю, створення класів вирівнювання дає виключно позитивні результати (Ю. Гільбух, І. Юрченко та інші).

Слід відзначити також перспективні кроки В. Сухомлинського як директора школи щодо забезпечення навчально-виховного процесу психологічною підтримкою. Так, за його ініціативою у Павлишській школі вперше було створено психологічну службу під назвою «Психологічна комісія». До її складу входили шкільний лікар і 7–8 найкраще психологічно обізнаних учителів. Комісія ставила своїм завданням встановити причини, через які дитині важко вчитися. При цьому особливо велика увага приділялася аналізу особливостей сприйняття дитиною

предметів і явищ навколишнього світу, особливостей мислення, мови, пам'яті, уваги [3, т. 4, с. 477]. Неабиякою мірою цьому сприяла послідовна реалізація висунутого В. Сухомлинським принципу передбачуваного успіху. Вчитель повинен постійно створювати для слаборозвиненого учня такі навчальні ситуації, які б відкривали перед ним цілком реальну перспективу успішних результатів власних навчальних зусиль.

Зрозуміло, що в радянській педагогіці проблема психологічної підтримки школярів у тому чи іншому вигляді формулювалася задовго до того, як розгорнулася педагогічна діяльність В. Сухомлинського. Але до Василя Олександровича ніхто цю проблему не розглядав з такою гостротою і наполегливістю, ніхто так зацікавлено, послідовно і наполегливо не шукав гідної відповіді, як він. Ця відповідь виявилася дуже простою: невстигаючим учням для нормального психічного розвитку насамперед необхідно якраз те, чого у них немає – успіх у навчанні. Нехай незначний, але успіх. Без такого успіху не може бути нових, вищих досягнень, не може сформуватися повноцінна навчальна діяльність. «Моральні сили для подолання своїх слабких сторін (у тому числі і неуспішності з того або іншого предмету) дитина черпає у своїх успіхах» [1, с. 92]. Мовою сучасних психологів реалізація цієї закономірності досліджується в концептуальних межах мотиваційної сфери досягнень учня.

В. Сухомлинського надзвичайно турбувало питання самосвідомості учнів із слаборозвиненими здібностями. Не лише у плані успішності і мотивів їх навчальної діяльності. Він розумів й етичний бік цієї проблеми: що повинен відчувати учень, скажімо, першокласник, усвідомлюючи, що інші діти володіють розвиненішими розумовими здібностями? Що він невдаха? Що життя з ним поступило несправедливо? Що відтепер і до кінця життя оточуючі вважатимуть його людиною другого сорту?.. Адже «без самоповаги немає етичної чистоти і духовного багатства особи» [2, с. 43]. Чи можна це допустити, чи можна з цим змиритися? Діяти так – означає відмовити дитині у праві на щастя, і тоді виявиться, що всі міркування про всебічно розвинену особистість стануть голими абстракціями і зависнуть у повітрі.

Як педагог з яскраво вираженою гуманістичною спрямованістю, В. Сухомлинський прагнув надати психологічну підтримку всім дітям, зробити психологію засобом, який допомагає кожній дитині відкрити в собі ту золоту жилку, розквіт якої принесе їй радість творчості.

Список використаних джерел

1. Сухомлинский В. А. Верьте в человека. – М., 1960.
 2. Сухомлинский В. А. Этюды о коммунистическом воспитании // Народное образование, 1967. – № 8. – С. 50–62.
- Сухомлинский В. А. Избранные произведения: у 5 т. – К., 1979–1980.